

1. Светът

Светът, който науката познава, не е вълшебният свят на приказките, където никнат замъци за три ноци и конете летят с крилата на човешкия стремеж към освобождение от обикновения свят. Светът на науката е онзи, който остава на мястото си и в който птиците летят, а рибите плуват. Науката добавя към нашия живот, като поддържа развитото в науката описание на света и научната култура, станала жизнено необходима. За разлика от вълшебството на мита, магията и приказката, науката не възплъщава нашите мечти към забравен дом извън този живот. Тя черпи сили изцяло от вкоренеността ни в този свят такива, каквито сме – телесни, сетивни и крайни човешки същества. И тези сили са на разположение на всички хора, а не само на посветените. Науката не ни носи през границата на света към безсмъртието. Тя не обещава много, но дава повече от обещаното.

Светът е живот. Той е резултат от свет-уване. Светът пулсира с пулса на нашия живот. Както живее нашият ум с нашето тяло, така нашият свят живее с нашето тяло и ум. „Светът и животът са едно и също“ (Витгенщайн, 1921 (1988), 5. 621). Светът е животът, разгърнат като живо възприятие и действие (жизнен процес) във време и пространство. Той трае от раждането до смъртта. Той е индивидуален заедно с живота, възприятието и ума.

Светът не се ‘дава’, нито се ‘отразява’. Светът също така не се ‘прави’. Светът се живее. Светът е свят на фона на неопределеното. Животът е живот на фона на смъртта. Неживото се оживява като специфична арена, на която се разиграва играта на живота. Светът се откроява като ред на фона на хаоса. Светът се очертава в усилието на ума и тялото да живеят, като намаляват локално хаоса. Това е възприятието.

А) Форма.

Светът е такъв, какъвто е, и това е извор на яснота относно нещата в света. В този свят има ден и нощ, живеем на тази планета и умираме. В този свят не забелязваме безсмъртие или превръщане на съществата. Телата падат надолу. Но това, защо светът е такъв, остава неизвестно. Няма откъде в самия свят да разберем защо той е такъв, а не друг. Това е което имам предвид под „форма на света“ или „първа подредба“. (Герджиков, 1995; 1997) Първа подредба е възприемането на света в пространство-времева форма. Първа подредба е принудителното съгласие относно цветовете, принудителното противоречие в изречението: „Бялото е синьо“. Това изречение има логическата форма на твърдение, но е противоречие. При това то е логическа неистина и едновременно емпирична неистина (Витгенщайн). Първата подредба е най-силна. Тя е неотменим за съществата с човешко тяло ред на нещата в света, не позволява разместване и се споделя между хората. Тя хвърля светлина върху конкретните неясноти. Интерпретациите гравитират към първата подредба. Тя не е достатъчна и не е налице в някакъв чист вид. Но е невидимо ядро на всяка човешка култура и интерпретация на света. Как се установява, че тя е налице? Така, както се установява, че е налице генетична цялост на човешкия генофонд, който го отличава като биологичен вид.

В светоописанието на всички култури е описана все същата първа подредба: пространство, време, форми, цветове, звуци, движения и тяхното проумяване. В тази посока се стига неусетно до визията за интелигиблен (разсъдъчен) свят на разумните същества (Кант). Евентуални различни разумни същества няма да имат един и същ свят и няма относно какво (освен споделяния живот на смъртни същества) да търсят и постигат разбирателство.

Формата на света във физиката. Във физиката формата на света е изказана най-конкретно в цяла мрежа от закони, константи и пространство-времеви форми. Особено значение имат фундаменталните твърдения, мета-твърденията във физиката относно природните закони. И едно от тях е принципът на инерцията. В Галилеево-Нютонов вариант този принцип гласи, че са физически тъждествени равномерното праволинейно движение и покоят. Това става първи принцип на механиката на Нютон. В Специалната теория принципът на относителността гласи: „Законите на природата са валидни за всяка система в равномерно и праволинейно движение... Във всички инерциални координатни системи законите на природата имат една и съща форма“ (Einstein, 1905 (1965), p. 23). Тази идеализация не е достатъчно силна, за да обхване физичната реалност, в която просто отсъстват равномерни и праволинейни системи, върху които не оказват влияние други тела. Светът се описва така, че да се запази една форма от всяка позиция на телесния наблюдател.

Светът е форма в безформие, ред в хаоса. Той е цял-остен и е траен. Няма прекъсвания на света, пропасти от не-свят в света. Има пропадания, които отслабват и заличават света, в които потъваме и от които изплуваме (сън, припадък). Светът губи и възстановява очертанията си (осъзнаване, обитаване). Това са степени на сила на възприятието и степени на жива цялостност на тялото. Светът е същият след пропаданията, какъвто е бил преди тях, поне докато сме живи тук, в този свят. Той се синтезира постоянно, той се ре-синтезира, както се възпроизвежда пропадащия в неживо живот. Светът не е твърд, безусловен. Той се събужда и заспива заедно с нас, ражда се и умира заедно с нас. Това значи, че оставен сам на себе си, без нашите усилия да живеем, светът се разпада. С други думи, светът е ред, който подлежи на разпадане. Косвено това значи, че „нещото“ извън света не е подредено като света и спрямо света е „хаос“. Във физиката това очертание на света е фиксирано в понятието „ентропия“ (пренасяне навътре). Изразът на Майер е: „Ентропията на света се стреми към максимум“. Но тогава светът е изчезващ свят. Физиката не разбира тук света като ред, а като всичко.

Б) Съществуване.

Живата форма е ограничена пространствено и времево. Само в някакви граници, локално, е възможно намаляване на ентропията, структуриране, живот. Живите форми са локални. Това е така, защото животът познава различни пътища. Животът може да се осъществи с различни форми, стига всяка от тях да удържа живото състояние чрез своя жизнен процес срещу спонтанното разпадане в неживот. Те са живи тела в пространството и живи процеси във времето, ограничени от раждането и смъртта. Всяка жива форма е уникално образувание, което осъществява живия процес като ре-синтез на себе си на фона на спонтанното разпадане. Живата форма е определена и различна от другата жива форма.

В) Хаос.

Хаосът е неопределеност, неяснота и разпадане, видяни през очите на живота. Животът-ред остава локален на фона на неживото-хаос. Светът 'възниква от' хаоса. Той плава в океана на неопределеността така, както земната кора плава в океана на лавата. Хаосът, разпознат от живота, е изразен силно във Втория закон на термодинамиката. Ентропията в света расте до безкрайност.

Хаосът е сянката на реда като нежива сянка на живота. Той е неопределеност като фон на определеността. Той е тук заедно с живота и света: неизвестност, неопределеност, неизразимост. Светът се ражда и се разпада заедно с живата форма, която го поддържа със своя жизнен процес на ре-синтез, компенсиращ хаотизирането. Определеността строи света, неопределеността го разрушава. Хаосът е аспект на живота и света като несигурност и пропадане, като размиване на очертанията.

Хаосът се проецира като „прасъстояние“ или „свършек“. Това е „преди“ възникването или създаването на Космоса и ще дойде с неговото разпадане. Космосът е място подредено, цялостно, хармонично, завършено, съвършено, красиво. Хаосът е липсата на тези качества. В него нищо не се задържа, нищо не е определено и нищо определено не се знае. Хаосът е място, където живот (още или вече) няма. Той за живота е подобен на „първичния океан“, на начеващото сътворяване, когато Божието слово още не е изказано. Логосът създава реда, и този ред е естествено да бъде словесен, изразим в думи, разумен. Хаосът е „шумът“, съпровождащ словото. Хаосът расте тотално и спонтанно. Той „тече“, като течение към по-голям хаос. Нещата спонтанно се изплъзват от определеност и потъват в неопределеност.

Неопределеността в света. Когато се раждаме и преди да се ориентираме, светът ни е неподреден, хаотичен, неясен и страшен. В него отсъстват неща и събития. Той е поток от усещания без връзка, болки и мимолетни наслади. Когато заспиваме, светът ни се изплъзва в хаотични мисли, емоции и видения. Когато сънуваме, светът отново е неподреден в координати и сякаш сме на неопределено място в неопределен момент. Когато се събудим внезапно, светът все още е непопълнен и ние често се чудим къде се намираме. В главата ни е хаос от смътни спомени за сънуваното и разпокъсани усещания за възприеманото.

(От)къде се появява хаосът? Хаосът се появява на фона на живота. Можем да го мислим като безусловен, първичен и само на негов фон животът в нашата форма е живот. Защото животът на нашето тяло се състои именно в изтръгване от хаоса.